

تی. اس. الیوت

ام. سی. بردبروک

ترجمه

تقی هنرور شجاعی

فرهنگ نشر نو
با همکاری نشر آسیم
تهران - ۱۳۹۸

وقتی که تی.اس. الیوت^۱ شصتمین سالگرد تولدش را در بیست و هشتم سپتامبر ۱۹۴۸ جشن گرفت، ستایشهایی که از کشور زادگاهش، کشورخوانده‌اش (country of his adoption)، اروپا، و در واقع سراسر جهان، نثارش شد این نکته را آشکار ساخت که تقریباً همگان او را بزرگترین شاعر زندهٔ انگلیسی‌زبان می‌دانند. با اینهمه، شعر او در آغاز بسیاری را سخت ناپسند افتاد و نقدهای روزنامه‌ای آثار بعدی‌اش، به‌ویژه نمایشنامه‌هایش، نشان می‌دهد که پیشرفت مدام و رشد فکری او باز هم سوءتفاهمهای تازه‌ای به‌وجود می‌آورد. زندگی ادبی الیوت به‌نحوی غریب، نیروی کنترل‌کنندهٔ سائقهٔ شاعرانه را نشان می‌دهد. او در سنت لوئیس^۲ میسوری^۳، جایی که پدرش مرتبهٔ مهمی در دنیای کسب‌وکار داشت، به‌دنیا آمد. اما او، هم از طرف پدر و هم از طرف مادر، از اعقاب نخستین خانواده‌های مهاجر نیوانگلندی^۴ بود. جد او، اندرو الیوت^۵، در ۱۶۷۰ از دهکدهٔ سامرست^۶ در ایست کوکر^۷ به ماساچوست رفته

1. T. S. Eliot

2. St. Louis

3. Missouri

4. New England

5. Andrew Eliot

6. Somerset

7. East Coker

بود. مادرش نیز از اعقاب آیزک استرنز^۱ بود - یکی از نخستین مهاجرانی که در ۱۶۳۰ به کلنی ماساچوستس پی^۲ رفته بود. تی.اس. الیوت دانشوران، روحانیان، و ادیبان ممتاز بسیاری را از اجداد خود می‌خواند. در اشعار نخستین الیوت، طرحهایی هست از خویشاوندان باستونی^۳ و از آن جامعه پیوریتن صادقانه معنوی و سخت بسته، که هنوز بقایایی از آن هست، گرچه دیگر در باستون متمرکز نیست. البته در این طرحها از این خویشاوندان و جامعه همیشه با احترام و ستایش یاد نمی‌شود. در چهار کوارتت^۴ (۱۹۴۳)، الیوت، هم ایست کوکر (دهکده‌ای که خانواده او افزون بر سه سده پیش، از آن مهاجرت کرده بودند) و هم، در بخش «درای سلویجیز»^۵، ساحل ماساچوست را که در کودکی شناخته بود توصیف کرده است.

سنت خانوادگی الیوت او را به هاروارد^۶ پیوند می‌داد و الیوت نیز تحصیلاتش را در آنجا انجام داد (اکنون در هاروارد مجموعه‌ای از وسایل و اشیاء مربوط به دوران اولیه زندگی الیوت، و نیز بیشتر آثار دوره جوانی‌اش، نگهداری می‌شود). او چهار سال در دوره لیسانس این دانشگاه تحصیل کرد و علاقه خاصی به مطالعه فلسفه داشت. در ۱۹۱۰، برای خواندن ادبیات و فلسفه به سوربون^۷ رفت، سپس برای پیگیری مطالعاتش به هاروارد بازگشت. پس از آن در آلمان و آکسفورد^۸ به تحصیل پرداخت. در دوران جنگ جهانی اول الیوت در انگلستان ماند و نخست مدیر یک مدرسه و بعد کارمند بانک شد، و سرانجام به کار سردبیری و ویراستاری و نشر پرداخت. در همین دوره بود که کم‌کم شعرهایش در مجلات گوناگون، و در

1. Isaac Stearns

2. Massachusetts Bay Colony

3. Boston

4. *Four Quartets*

5. "The Dry Salvages"

6. Harvard

7. Sorbonne

8. Oxford

فاصله ۱۹۱۷ تا ۱۹۲۰ به صورت جزوه‌های مستقل، به چاپ رسید. اما الیوت با انتشار سرزمین ویران^۱ در ۱۹۲۲ بود که به مقامی ممتاز در شعر انگلیسی دست یافت و آن را همواره حفظ کرد. در ۱۹۲۷، الیوت به تابعیت بریتانیا درآمد و در دیباچه مجموعه‌ای از مقالاتش اعلام کرد که در ادبیات پیرو سبک کلاسیک، در سیاست طرفدار سلطنت، و در مذهب کاتولیک انگلیکان است. این اظهارات در محافل ادبی موجب جنجالهایی شد، زیرا هیچ‌یک از این اعتقادات در این محافل هواخواهی نداشت.

در طی دهه بعد، الیوت شعرهایی مهم منتشر کرد و در باب موضوعهای متنوعی، که همگی مربوط به ادبیات و اجتماع بودند، به نوشتن مقاله و ایراد سخنرانی پرداخت. در همین دوره، سردبیری فصلنامه‌ای به نام کرایتریون (معیار)^۲ را به عهده داشت و از این طریق اثری چشمگیر بر جهان ادب نهاد. در دوران جنگ جهانی دوم، وی چهار کوارتت را، که بسیاری آن را بزرگترین شعرش می‌دانند، منتشر کرد و بعد کاملاً سنجیده رو به تئاتر آورد. انتشار کرایتریون در ۱۹۳۹ متوقف شده بود و الیوت کمتر از پیش به کار نقدنویسی می‌پرداخت. به هر حال، شهرت و اعتبار او پیوسته رو به فزونی بود. در نخستین سالهای دهه ۱۹۲۰، شهرت او محدود به محافل دانشجویی پرشور و شوق و نسل ادبی جوانتر در لندن بود؛ اما، به تدریج در طی دهه بعد، نزد حامیان سنتی و محافظه کارتر شهرت ادبی نیز مورد تأیید و قبول قرار گرفت. در این دوره، حتی محترمان سالخورده و بدخلق باشگاهها و آکادمیها با نهایت احترام با او رفتار می‌کردند و بانوان جهان ادب و روحانیان ایالتی تعظیم و تکریمش

می‌کردند (که البته این کمی او را ناراحت می‌کرد). در همین دوره، از جورج ششم^۱ «نشان شایستگی» (Order of Merit) دریافت کرد و در ۱۹۴۸ جایزه نوبل ادبی را، که نادرترین و رشک‌انگیزترین جوایز است، به دست آورد. همچنین، بالاترین نشان کشوری امریکا، «نشان آزادی» (Medal of Freedom)، در ۱۹۶۴ به او تعلق گرفت. همانگونه که این بزرگترین شاعر زمان اعلام کرده است، یکی از وظایف دوگانه او تفسیر زمانه برای زمانه‌اش، «با گرفتن آینه‌ای در برابر طبیعت»، و وظیفه دیگرش، به ادعای خود او در نقل قول از استفان مالارمه^۲، حفظ معیارهای کمال ادبی، که «گوش قوم را تهذیب می‌کند»، بوده است. آنچه را الیوت درباره شاعر دیگری گفته است خواننده در آثار خود وی می‌یابد: «سندی از تلاشهای روحی مردی دارای قدرت معنوی و شدت احساس که با زحمت و مرارت شعرش را کمال بخشیده است. این اشعار با این خصایص باید مورد توجه کسانی قرار گیرد که کنجکاو هستند انسانهای دیگر را درک کنند».

شاعر سرزمین ویران

اشعار نخستین الیوت، که در دوران جنگ جهانی اول منتشر شد، با ایجاز و طنز و طعنه، نگرانیهای ناچیز و تشویشهای بیهوده اجتماعی و تهی مغزی پنهان جامعه رفیع لندن و باستون را تصویر می‌کند. دنیایی که وی به نمایش می‌گذارد دنیای رمانهای هنری جیمز^۳ است: دنیایی که در آن بانوان سترون محترمه ردّ و قبولشان را تنها با یک

۱. King George VI، (۱۸۹۵-۱۹۵۲). پادشاه انگلستان.

۲. Stéphane Mallarmé، (۱۸۴۲-۱۸۹۸). شاعر سمبولیست فرانسوی.

۳. Henry James، (۱۸۴۳-۱۹۱۶). رمان‌نویس امریکایی.

پرده اختلاف خفیف بیان می‌کنند؛ دنیایی که در آن سرمایه‌داران فاسد و اشراف منحط به دنبال بده‌بستانهای اجتماعی‌شان هستند؛ و دنیایی که در آن حسابرسی نهایی صرفاً آشکار می‌کند که «زندگی‌ام را با قاشق چایخوری پیمانه کرده‌ام».

ای.ام. فورستر^۱، در مقاله «تی.اس. الیوت» (خرمن اینجر، ۱۹۳۶)^۲، لذتی را که از کشف کتاب کوچکی از الیوت در دوره نقاهتش در قاهره به وی دست داده است چنین وصف می‌کند:

زیرا در آن دنیای وحشت عظیم چه چیزی جز ایما و اشاره‌های کوچکِ دالّ بر ناهم‌رایی می‌توانست قابل تحمل باشد؛ آنکه توانش را در برابر جنگ آزمود و قامت برافراشت و به هیولای سخت جانِ جنگ گفت: «گورت را گم کن!» بر زمین افتاد و به ناگاه مشتی غبار شد. اما آنکه توانست کناره گیرد و از بانوان محترمه و اتاقهای پذیرایی‌شان شکوه کند ذره‌ای از حرمت نفس ما را حفظ کرد؛ همو بود که میراث انسانی را تداوم بخشید.

با اینهمه، در پشت دودلیها و شوخیهای رندانهٔ مرد جوانی که می‌کوشد در جامعهٔ «دنیای کهن» مرتکب «لغزش کلامی» نشود، و در پشت بیهودگیها و ملالِ پروفراک^۳ میانسال و ناکام، یا بانوی میانسالِ ناکام «تصویر یک زن»^۴، که همان عنوانش آشکارا آدم را به یاد هنری

۱. E. M. Forster, (1879-1947). رمان‌نویس انگلیسی.

2. "T. S. Eliot" (*Abinger Harvest*, 1936)

۳. Prufrock. شخصیت اصلی «سرود عاشقانهٔ جی. الفرد پروفراک».

4. "Portrait of a Lady"